

ՀՏԴ 721

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ա.Ս. Քարամյան,
Մ.Գ. Հարությունյան,
Ա.Ս. Վարդանյան

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀՈՐԻՆՎԱԾՔԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ՆԱԽԱԴՐՅԱԼՆԵՐԸ

Հոդվածը նվիրված է ճարտարապետական կերպարի ստեղծման գործընթացի հոգեբանական խնդիրներին: Ղիտարկվում են ճարտարապետի ստեղծագործական կարողությունները, ընդգծվում են ինտելեկտուալ և մտավոր հնարավորությունները:

Քննարկվում է մարդու բնակության, գործելու, ժամանցի և հանգստի տարածական միջավայր ստեղծելու չափազանց պատասխանատու գործունեությունը, որը պայմանավորված է նաև շրջակա ողջ միջավայրի՝ բնության ներդաշնակ, խնայողաբար և անվտանգ օգտագործմամբ, որն էլ ի վերջո հանգեցնում է ճարտարապետաքաղաքաշինական միջավայրի կայուն զարգացմանը:

Առանցքային բառեր. *ստեղծագործական գործընթաց, ճարտարապետական կերպար, հորինվածք, երևակայական մտավոր պաշար, նմանատիպ օրինակներ, մտածողական ընդունակություններ, բանականություն, մտավոր, կրթական ունակություններ, մասնագիտական փորձ, գիտակցվածություն, բնական կերտվածք, մարդկային ստեղծագործություն:*

Ճարտարապետական կերպարի ստեղծման բարդ գործընթացն իր հիմքում (ի սկզբանե՝ մինչև հայեցակարգի ձևավորումն ու նախագծային պրոցեսը) աբստրակտորեն ուղեկցվում է ստեղծագործական ողջ գործունեությանը զուգընթաց խորը հոգեբանական վերլուծությամբ: Այն ղիտարկում է ստեղծագործողի և առավել ևս ճարտարապետի ինտելեկտուալ և մտավոր հնարավորությունները, իմացության անհրաժեշտությունն ու կարևորությունը:

Բնակության, գործելու, ժամանցի և հանգստի տարածական միջավայր ստեղծելու չափազանց պատասխանատու գործունեությունը նպատակաուղղված է ոչ միայն մարդու համար հարմարավետության ստեղծմանը, այլև շրջակա ողջ միջավայրի՝ բնության ներդաշնակ, խնայողաբար և անվտանգ օգտագործմանը, որը հանգեցնում է տարածական միջավայրի կայուն զարգացման: Կատարելության հավակնող նման փոխկապակցվածության հասնելու համար ստեղծագործող ճարտարապետին անհրաժեշտ են ոչ միայն տեսական գիտելիքներ, այլև փորձ և գործնական իմացություն:

20-րդ դարի լավագույն ճարտարապետներից մեկը՝ Տադաո Անդոն, մտորում է նախագծային իր անձնական փնտրումների շուրջ՝ նկատառումները հարստացնելով սեփական ղիտարկումների հիմքում ձևավորված ինտելեկտով, և արդյունքում դրանք ի մի

բերում իր անհատականության մեջ [1]: Անտարբեր լինելով ինտելեկտուալ, ձևական, գուտ գեղարվեստական արտահայտչականությամբ ստեղծված ճարտարապետության նկատմամբ և չնսեմացնելով գիտելիքների դերը, նա հնարավոր չի համարում փոխհարաբերություններն առանց կուտակված փորձի՝ մեծապես գնահատելով ֆիզիկական իմաստնությամբ նվաճված ասիմիլացված ճարտարապետական միջավայրը:

Աշխարհահռչակ ռեժիսոր Ֆելիքսին երևակայական սյուժեն պատկերավորելու գործում մեծապես նպաստել է Յունզի՝ հոգու ռեալությանը նվիրված աշխատությունը. դա նրան օգնել է ճանաչել ինքն իրեն և կապ ստեղծել հոգեբանական - երևակայական պատկերացումների և իրական՝ աշխարհիկ կյանքի հետ, կապ գտնել գիտության և առեղծվածայինի, երևակայության և ռացիոնալ հիմքի միջև: Հատկապես ճարտարապետության մեջ է, որ երևակայականը պարտավոր է ենթարկվել բանականության ստուգմանը՝ գեղարվեստական արտահայտչականությունից ոչ պակաս կարևոր՝ հուսալիության, ամրության, երկարակեցության խստիվ պահանջներին ու կանոններին:

Իսկական ճարտարապետությունը համարձակ է ձևավորված մտորումների, վախի և կոնֆլիկտների նկատմամբ իր արտահայտչականությամբ, հուզականությամբ պայմանավորված հաղթանակով: Իսկ կոնֆլիկտայնությունը ճարտարապետության, հատկապես ճարտարապետական դիզայնի ստեղծման պրոցեսում առավել ակտիվ երևույթ է այն առումով, որ ճարտարապետական դիզայնը, այսօր արագ աչքի զարնելու պատճառով լինելով բնագավառի առաջատարը, առաջացնում է կարծիքների պոռթկում: Դա կյանքն է իր ամենօրյա պայքարով, որն էլ խթանում է արժեքների ստեղծմանը կամ հակառակը:

Նման հոգեբանական վերլուծությունն է հանգում հայեցակարգի ձևավորմանը և, կարծում եմ, այս երևույթն անվերապահորեն բերում է ճաշակի ամենօրյա հղկմանը:

Ստեղծագործողի համար, լինի դա ճարտարապետության, երաժշտության, կերպարվեստի կամ մշակույթի այլ բնագավառում, ճաշակի հղկման աներևույթ պահանջմունքը կարևոր է այն առումով, որ բացարձակ արժեքներն ինքնին հաստատուն են, սակայն արագ փոփոխվող մեր ժամանակում և տարածական միջավայրում միայն բացարձակ արժեքները չեն կարող ստեղծել տեսողական ընկալման, ֆունկցիոնալ խնդիրների և հուսալիության կատարելություն: Յուրաքանչյուր առանձին փոքր էլեմենտ, պարունակելով իր տեսակի լավագույն լուծումը, լրացնում է հորինվածքը համալիր և փոխադարձ հարմոնիկ միջավայր ստեղծելու պրոցեսում:

Հոգևոր-մշակութայինը ստեղծագործող անհատի համար գոյություն ունի ինչպես ոչ միայն մտավոր պատկերացմամբ, այնպես էլ ոչ միայն տարածական չափողականության մեջ: Այն իրական՝ «ֆիզիկական» բնույթ ունի [2]: Հոգևորը, որը ազատությունն է, «ներքին» է, սակայն այն նաև մեծապես իր արտահայտությունն է ստանում իրականության մեջ, հակառակ դեպքում արժեք չի կարող ունենալ: Դա այն բախումն է, պայքարը, որը ստեղծում է ստեղծագործական արժեք և հատկապես ճարտարապետության մեջ, կախված ֆունկցիոնալ խնդիրների,

գեղարվեստական արտահայտչականության, տարածական միջավայրայնության լուծումներից, պայմանավորում է դրա իմաստն ու արժեքը:

Որքան յուրատիպ բարձրարժեք լինի կերտվածքն այսօր, այնքան երկարատև ու համընդհանուր ընկալելի կլինի հետագայում՝ հատկապես անորոշ երկարատև, քանի որ բոլոր արժեքները հարաբերական են – որքան էլ դրանք բարձրարժեք լինեն, ժամանակի հետ հակադրվելու և ներքին հակասականության պատճառով իրենց տեղը պետք է զիջեն նոր արժեքների՝ կապված և՛ ֆունկցիոնալ նշանակության, և՛ ժամանակի այլ պահանջների հետ:

Այլ է գեղարվեստական արտահայտչականության խնդիրը [3]: Եթե նույնիսկ վիճաբանական է, այնուամենայնիվ բնությունն ու բնական կերտվածքներն ընդունելով որպես կատարելություն և համադրելով բնության գեղեցկությունն արվեստի բարձրարժեք ստեղծագործության հետ՝ միանշանակ բացահայտվում է մշակութային ստեղծագործության առավելությունն ու բարձրությունը: Մարդկային մշակույթի բարձրարժեքությունը գեղեցկությունն ու հմայքն են, որ ծնվում են նախ հոգում և ապա վերածնվում դրա հիմքում, և որքան ոգին և իր ստեղծագործությունը բնությունից, բնական երևույթներից բարձր է, այնքան մշակութայինը բարձր է բնականից:

Առավել բարդ է ճարտարապետություն մեջ, ուր գեղարվեստական-հուզական անբաժանելի է հուսալիության, ամրության և ֆունկցիոնալ խնդիրներից: Գեղարդի վանական համալիրը, գտնվելով բնական ուշագրավ լանդշաֆտում, ամեն անգամ ավելի ու ավելի է գրավում իր համարձակ հորինվածքով, իսկ Պալմիրայի Հին հռոմեական տաճարի ավերակները կամ Աթենքի Ակրոպոլիսը, կորցրած լինելով իրենց վաղեմի գործառնական նշանակությունը, շարունակում են հիացնել իրենց մարդաստեղծ, բայց աստվածային կերտվածքով:

Մարդկային ստեղծագործության հիմքը հորինվածքն է, մտածելակերպը, որտեղ **ազատությունն է** գերիշխում, և այն այնքան արժեքավոր կարող է լինել, որքան բարձր է ճարտարապետի բարոյական պատասխանատվությունը: Դժվարանալով եզրակացություն անել՝ փորձում եմ գտնել այն հարցի պատասխանը, թե Երևանում վերջին տասնամյակներին ստեղծված ճարտարապետական միջավայրի վերաբերյալ նույնպես կարելի է համարժեք դատել...

**А.С. Карамян,
М.Г. Арутюнян,
А.С. Варданын**

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ АРХИТЕКТУРНОГО ЗАМЫСЛА

Статья посвящена глубоким задачам творческой деятельности процесса создания архитектурного облика. Рассматриваются творческие возможности архитектора, акцентируется важность интеллектуальных и умственных возможностей.

Подчеркивается ответственная роль и значение создания пространственной среды обитания, деятельности и досуга человека, что обусловлено гармоничным, бережным и безопасным использованием

окружающей среды, и в конечном итоге приводит к устойчивому развитию архитектурно-градостроительной среды в целом.

Ключевые слова: творческий процесс, архитектурный облик, замысел, воображаемый умственный багаж, аналогичные примеры, способности размышления, разум, умственно-образовательные способности, профессиональный опыт, сознательность, природные творения, человеческое творчество.

A.S. Karamyan,
M.G. Harutyunyan,
A.S. Vardanyan

PSYCHOLOGICAL BACKGROUND OF ARCHITECTURAL CONCEPT FORMATION

Profound psychological problems of architectural image creation process are discussed. The creative abilities of the architect are considered, the importance of intellectual and mental capabilities are emphasized.

The major role and the importance of creating a human habitat, activity and leisure are underlined, which is subject to a harmonious, gentle and safe use of the environment and nature. This finally leads to a sustainable development of architectural and urban planning environment in general.

Keywords: creative process, architectural image, composition, imaginary mental baggage, analogous examples, thinking abilities, intelligence, mental and educational abilities, job-related experience, consciousness, natural creations, human creativity.

Գրականություն

1. **Макао Фуруяма.** Геометрия жизненного пространства (Тадао Андо). Москва: изд. Tachen/Арт-Родник, 2008. С. 7,8,14.
2. **Франкл В.** Человек в поисках смысла. Москва: Прогресс, 1984. С. 5,16,169.
3. **Гегель Г.В.Ф.** Эстетика. Том II. Москва: Искусство, 1968. С. 3,4,7,8.

Աշխատանքը իրականացված է ՀՀ պետական բյուջեից գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության բազային ֆինանսավորմամբ «ՀՀ ճարտարապետական և շինարարական համալիրների կայուն զարգացման ուղիների բացահայտում, ճշգրտում, ներդրման առաջարկությունների և հանձնարարականների մշակում՝ մշտական մոնիտորինգի կիրառմամբ» ծրագրի շրջանակներում:

Քարամյան Անահիտ Սերգեյի, ճ.թ., դոց. (ՀՀ, ք.Երևան)-ԵՃՇՊՀ, ճարտարապետական նախագծման և ճարտարապետական միջավայրի դիզայնի ամբիոն, հեռ.(010)565390; բջջ.(091)957001, e-mail: anarchitect@mail.ru; **Հարությունյան Մհեր Գագիկի, ճ.թ.** (ՀՀ, ք.Երևան)-ԵՃՇՊՀ, հեռ. բջջ.(091)409397; **Վարդանյան Արա Սուրենի, ճ.թ.** (ՀՀ, ք.Երևան)-ԵՃՇՊՀ, հեռ. բջջ.(091) 223022

Карамян Анаит Сергеевна, к.архит., доц. (РА, г.Ереван) - ЕГУАС, кафедра Архитектурного проектирования и дизайна архитектурной среды, тел.: (010)565390; моб.: (091) 957001; **Арутюнян Мгер Гагикович к.архит.** (РА, г.Ереван) - ЕГУАС, тел. моб. (091)409397, e-mail: anarchitect@mail.ru; ; **Варданян Ара Суренович к.архит.** (РА, г.Ереван) - ЕГУАС, тел. моб. (091) 223022

Qaramyan Anahit Sergey, doctor of Philosophy (Ph.D) in Architecture, associate prof. (RA, Yerevan)-YSUAC, chair of Architecture Drafting and Design of Architectural Environment, phone: (010)581539; cell:(091) 957001, e-mail: anarchitect@mail.ru; **Harutyunyan Mher Gagik doctor of Philosophy (Ph.D) in Architecture** (RA, Yerevan)-YSUAC, cell:(091) 409397; **Vardanyan Ara Suren doctor of Philosophy (Ph.D) in Architecture,** (RA, Yerevan)-YSUAC, cell phone:(091) 223022

Ներկայացվել է՝ 20.02.2013թ.

Ընդունվել է տպագրության՝ 28.02.2013թ.